

Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду
Б е о г р а д, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду
Б е о г р а д, Косанчићев венац 29

Предмет: Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

**Камерни аспект изражајних средстава клавира у сонатама за виолину и клавир
В. А. Моцарта**

Кандидат: **Милица Танасковић**

Комисија за оцену и одбрану у саставу: Људмила Поповић, редовни професор ФМУ, ментор, Ладислав Мезеи, редовни професор ФМУ, доктор уметности Теа Димитријевић, доцент ФМУ, доктор уметности Катарина Радовановић Јеремић, доцент Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу и доктор уметности Дејан Суботић, доцент ФМУ, упознала се са писаним делом докторског уметничког пројекта кандидата Милице Танасковић „Камерни аспект изражајних средстава клавира у сонатама за виолину и клавир В. А. Моцарта“.

На основу сазнања која је стекла анализом овог рада, биографских података, досадашњих уметничких резултата кандидата и уметничке презентације, Комисија подноси следећи извештај Наставно - уметничко - научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду.

Биографија кандидата

Милица Танасковић је рођена 1981.године у Панчеву. На Факултету музичке уметности у Београду завршила је студије клавира у класи ванредног професора Марије Ђукић, а студије чембала у класи редовног професора Зорице Ђетковић.

Специјалистичке студије из камерне музике завршила је у класи професора Уроша Пешића на истом факултету. Тренутно је на докторским студијама на Катедри за камерну музику.

Похађала је бројне курсеве за клавир и чембало афирмисаних уметника као што су Сергеј Дорењски, Јегор Чугајев, Павел Нерсесјан, Игет Драјфус, Егон Михајловић, Оливера Ђурђевић, Јуриј Кот и Марија Лујза Балдасари.

Добитник је награда на такмичењима пијаниста и камерних ансамбала код нас и у иностранству. Одржала је велики број солистичких и камерних реситала у Србији, Италији, Швајцарској, Грчкој, Мађарској, Црној Гори, Македонији и Либији.

Учествовала је на трибинама модерне уметничке музике и на манифестацијама као што су БЕМУС, ОКТОХ, „Чело фест“ и „Басоманија“.

На преко педесет концерата учествовала је као члан оркестара (Симфонијски оркестар ФМУ, Београдска филхармонија, Камерни оркестар „Шлезингер“, БГО „Душан Сковран“, Камерни оркестар „Мокрањац“, Земунски камерни оркестар). Сарађивала је са уметницима као што су Сретен Крстић, Урош Лајовиц, Дмитриј и Александар Ситковецки, Чарлс Захари Борнштајн.

Као професор клавира у СМШ „Јован Бандур“ у Панчеву и као клавирски сарадник у Школи за музичке таленте у Ђуприји и у МШ „Мокрањац“ у Београду у раду са ученицима постигла је значајне резултате, као што су републичке, савезне и међународне награде.

На Првом међународном такмичењу „Београдски победник 2005“ за стваралачко учешће и помоћ младим извођачима додељена јој је захвалница Руског центра за науку и културу у Србији и Црној Гори, „Руски дом у Београду“.

Од септембра 2005. године ради као виши уметнички сарадник на Одсеку за гудачке инструменте на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу и са студентима и колегама остварује велики број концерата. Упоредо са овим радом одржава и солистичку каријеру.

Детаљна анализа докторског уметничког пројекта

У **уводном делу** рада представљени су различити видови интерпретативног приступа сонатама за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта са аспекта третмана клавирске деонице у овој врсти ансамбла. Кандидаткиња је указала на стваралачку везу великог аустријског композитора са делима Јохана Кристијана Баха и начелно представила трансформацију ране Моцартове клавирске сонате са пратњом виолине ка камерној сонати за виолину и клавир из зрелог стваралачког периода. Наглашена је чињеница да у литератури не постоји свеобухватан рад са свим неопходним информацијама из ове области.

Поглавље **„Специфичност соната за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта“** садржи објашњења посебних одлика Моцартових соната за виолину и клавир, које се огледају у промени фактуре у односу на дела савременика истог типа, еволутивним изменама у третману деоница, односно у различитој улози клавира током три стваралачка периода. Истакнута је иновативност композитора у примени хармонских и динамичких ефеката и сагледан развојни пут у тематском односу прве и друге теме сонатног облика.

У оквиру поглавља је приказана подела соната у оквиру три стваралачка периода. У првом потпоглављу представљене су сонате Моцартовог раног стваралачког периода, које су стваране у Паризу, Лондону и Хагу. Друго потпоглавље бави се сонатама средњег стваралачког периода, које су настале у Мајнхајму и Паризу, док последње обухвата сонате зрелог стваралачког периода настале у Бечу и Салцбургу. Изнети су примери из

композиција које су изведене у склопу уметничке презентације (Соната KV31, Соната KV 301, Соната KV379 и Соната KV454).

Поглавље **„Начини примене изражајних средстава клавира у сонатама за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта“** је најобимније у оквиру писаног дела пројекта. Оно обухвата бројне примере у којима је указано на интерпретативне недоумице и проблеме, након чега су на основу аргументованих приказа представљена могућа решења. Поглавље је организовано у целине према врсти изражајних средстава:

- темпо и агогичке компоненте
- артикулација, фразирање и ритам
- употреба динамичких изражајних средстава
- тембр
- орнаментација.

У поглављу **„Трансформација улоге клавира у сонатама за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта“** приказан је развој инструмента, од чембала и клавикорда, преко пианофортеа (за који је Моцарт најрадије компоновао), до савременог клавира. Објашњен је разноврстан третман и улога клавира у Моцартовим сонатама за виолину и клавир кроз различите стваралачке периоде композитора и однос инструмената у ансамблу.

Доминирајућа улога клавира у раним сонатама за клавир и виолину, у последњем стваралачком периоду прерасла је у равноправан однос инструменталних деоница. У савременом извођаштву је чест случај да се у извођењу Моцартових соната за виолину и клавир клавиру додељује улога пратећег инструмента, што је сасвим супротно тадашњој извођачкој пракси и намери композитора.

У делу рада **„Извођачке технике и начини учешћа клавира“** описани су различити приступи извођачкој техници на инструментима са клавијатуром, облици нотације и начини извођења музике на старим инструментима. Наведени су постулати студија из Моцартовог времена у погледу артикулације, фразирања и прстореда и истакнута савремена издања која дају оквир за аутентичан приступ Моцартовом стваралаштву.

У завршном делу рада изнети су закључци спроведеног уметничког истраживања. Доследно су објашњени видови примене различитих пијанистичких изражајних средстава, стављених у контекст тонског баланса камерног ансамбла, стилских оквира, односа начина интерпретативног и стваралачког мишљења на историјским и савременим инструментима и превасходно еволуције форме сонате за виолину и клавир у смислу односа инструменталних линија.

Уметничка презентација

Уметничка презентација у оквиру докторског уметничког пројекта Милице Танасковић „Камерни аспект изражајних средстава клавира у сонатама за виолину и клавир В. А. Моцарта“ одржана је 19. новембра 2014. године у Музичкој галерији Коларчеве задужбине. Презентација је реализована у сарадњи са виолинисткињом Аном Ковачевић, ванредним професором Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу.

На програму су биле четири сонате за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта: К 31 у Бе-дуру (ставови Allegro, Tempo di Menuetto), К 301 у Ге-дуру (ставови Allegro con spirito, Allegro), К 379 у Ге-дуру (ставови Adagio-Allegro, Tema con variazioni. Andantino cantabile) и К 454 у Бе-дуру (ставови Largo-Allegro, Andante, Allegretto).

Милица Танасковић поседује значајно искуство у сарадњи са уметницима на гудачким инструментима, што је било евидентно током уметничке презентације. Одлично познавање свих структурних елемената изведених соната од стране обе уметнице, проистекло је као резултат свеобухватног дуготрајног истраживачког процеса. Кандидаткиња се током концертне интерпретације наметнула као уметница велике сигурности у владању инструментом, разноврсне артикулације, великог спектра тонског нијансирања и умешне педализације. Виолинисткиња Ана Ковачевић била је изузетно убедљива у креирању стилског простора Моцартових соната, што је вероватно

и резултат дуготрајног школовања у Бечу код врхунских педагога, односно упознавања традиције интерпретације дела великог аустријског композитора на самом изворишту.

Сви елементи усаглашеног интерпретативног приступа камерног дела били су присутни током концерта овог дуа: уједначен тонски баланс у сваком тренутку, сагласје звучних боја, смењивање стваралачких импулса, истоветан драматуршки план, јасноћа у честој смени разноврсних карактера, артикулациона усаглашеност. Сам избор изведених композиција је одсликао сонате из различитих стваралачких периода Волфганга Амадеуса Моцарта и представио еволутивни пут ове форме, што је у сагласју са истраживачким поступком представљеним у писаном делу уметничког пројекта. Милица Танасковић и Ана Ковачевић су интерпретативним путем нагласиле развој сонате за виолину и клавир, од почетака у којима је виолинска деоница додата клавирској фактури као линија недовољне самосталности до соната великог драматуршког богатства раскошних равноправних деоница. У раној сонати К 31, уметнице су плениле дечјим полетом и свежином, истичући клавирску деоницу као полазну тачку креирања музичког тока. Ана Ковачевић је успешно креирала своју линију превасходно у оквиру тонског сенчења, усмеравајући интерпретацију ка сфери бароконог виолинског звука сведене употребе вибрата. У складу са тим, Милица Танасковић је, како је истакла и у писаном делу рада, приступила извођењу раног дела са чембалистичке стране. Не упадајући у замку опонашања клавсенистичког звука на модерном инструменту, она је мисаони ток, динамички план и артикулациони приступ извела из праксе XVIII века. Променама у начину употребе разноврсних пијанистичких изражајних средстава у складу са фактуром дела и временом настанка, кандидаткиња Милица Танасковић је верно представила и промену начина мишљења у извођачкој пракси Моцартовог времена, од чембалистичке сфере ка особеностима новог клавијатурног инструмента. Приметна је била и употреба нових изражајних виолинистичких средстава, у складу са еволуцијом облика и наглашеном равноправношћу фактурних линија.

Милица Танасковић и Ана Ковачевић су плениле слободом израза у оквиру стила друге половине XVIII века. Са великом убедљивошћу примениле су елементе извођачке праксе тог времена, који су данас ретко присутни на концертним подијумима. Храбро су се упустиле у поједине импровизационе елементе који су били

очекивани од извођача тог времена, а превасходно је импоновала умешност у примени разноврсне орнаментације. Данашњи музички уметници углавном приликом понављања музичког материјала примењују динамичке промене у монотоним и очекиваном следу, занемарујући чињеницу да су уметници Моцартовог времена обилато користили промене у другим сегментима музичке интерпретације. Милица Танасковић и Ана Ковачевић су настојале да поновно излагање тематског материјала обогате свежим елементима артикулације и орнаментације.

Значајан квалитет интерпретације овог дуа остварен је убедљивим креирањем плесних елемената и карактерним изменама заједничког импулса. У карактерном и драматуршком смислу, посебно је успешно изведен други став Сонате К 379. Велико богатство у примени различитих инструменталних изражајних средстава дошло је до пуног израза у интерпретацији Сонате К 454, нарочито у њеним тамним и драматичним елементима и сегментима фактуре доминантно оркестарског начина мишљења.

Иако је концертно извођење Милице Танасковић и Ане Ковачевић обухватало композиције истог аутора, притом сведених на само једну форму, уметнице су одлично испланираном глобалном драматургијом реситала и променама у аспекту интерпретативног приступа избегле опасност монотоног и предвидљивог музичког тока.

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

Милица Танасковић је у писаном делу докторског уметничког пројекта „Камерни аспект изражајних средстава клавира у сонатама за виолину и клавир В. А. Моцарта“ превасходно указала на постојећу извођачку праксу, која у великој мери игнорише музиколошки утврђене чињенице и историјске околности настанка камерних дела великог аустријског композитора. Данашња пракса у нашој средини често занемарује еволутивни пут дуо сонате, однос деоница и укупну фактуру музичког дела. Кандидаткиња је истакла и присутну историјску неинформисаност у смислу техничких

могућности и одлика инструмената Моцартовог времена и начин стваралачког мишљења који је тиме био детерминисан. У том смислу, драгоцен је анализа соната у склопу три стваралачка периода, која је изнета у раду и указивање на развојни пут од клавирске сонате са додатом виолинском деоницом ад либитум ка зрелом камерном остварењу равноправних линија у константној размени тематског материјала. Свакако да је анализа укупне фактуре и тематског баланса линија полазна тачка у интерпретативном путу.

Као уметница значајног искуства у интерпретацији на историјским инструментима, Милица Танасковић даје изузетно користан увид у начину сагледавања Моцартових соната са аспеката употребе савременог инструмента и чембала. Она истиче потребу освешћивања историјског тренутка у смислу да ли је Моцартов начин мишљења био усмерен старом праксом и чембалистичким приступом или је био руковођен новим инструментом и његовим иновативним техничким могућностима. Кандидаткиња исправно закључује да је пут доследног тонског опонашања старог инструмента на модерном нелогичан и истиче потребу свесне примене тадашњег начина музичког мишљења, којим је могуће успешно одредити елементе интерпретације на савременом клавиру. Она даје низ веома корисних упутстава примене изражајних средстава, што је било евидентно и током уметничке презентације. У том погледу, комисија сматра веома корисним указивање на примену орнаментације приликом понављања тематског материјала и сегмент импровизационог поступка. Поменути постулати извођачке праксе Моцартовог времена углавном нису данас присутни из потпуно неоправданих разлога, посматрано из угла уметничке репродукције верне композиторовом идејном свету.

Најзначајнији део писаног дела докторског уметничког пројекта Милице Танасковић представљају примери из соната за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта из различитих стваралачких периода, који су детаљно анализирани уз апострофирање интерпретативних проблема и недоумица и аргументовано излагање могућих решења. Наведени сегмент истраживачког процеса је успешно обликован у методолошком смислу, те је интерпретативна проблематика сагледана у склопу пет целина: темпо и агогичке компоненте, артикулација, фразирање и ритам, употреба динамичких средстава, тембр и орнаментација. Иако се у фокусу налазе пијанистичка

изражајна средства, у сваком тренутку је као пресудан фактор присутан камерни аспект, односно баланс два инструмента у свим елементима музичког текста. Веома је значајно да је у раду, поред Моцартовог композиционог стила, детаљно сагледан и његов пијанистички стил на основу разноврсних извора. Изнети подаци су доследно примењивани у обликовању интерпретативних решења.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Милица Танасковић је уметница значајног искуства у интерпретацији литературе за виолину и клавир, као и богате педагошке делатности у овој области. Она такође поседује склоност ка проучавању и извођењу репертоара на историјским инструментима. Тиме су испуњени основни предуслови за успешно спровођење уметничког истраживања у области литературе друге половине XVIII века, када је чембалистички начин мишљења постепено уступао место стваралачкој усмерености ка инструменту нових техничких и тембровских могућности. Као наставак вишегодишње активности камерног музичара, истраживање је спроведено управо у сфери соната за виолину и клавир.

Кандидаткиња је уобличио садржајан писани део докторског уметничког пројекта, у коме је успела да детаљно и свеобухватно сагледа проблематику интерпретације соната за виолину и клавир Волфганга Амадеуса Моцарта, и да аргументовано предложи адекватне видове примене разноврсних пијанистичких изражајних средстава у склопу профилисане тонске слике камерног ансамбла. Закључци уметничког истраживања били су доследно презентовани током уметничке презентације у оквиру докторског уметничког пројекта.

Комисија са задовољством предлаже Наставно уметничко научно већу ФМУ и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвате писмени део и концертно извођење програма докторског уметничког пројекта кандидаткиње **Милице Танасковић** под називом: „**Камерни аспект изражајних средстава клавира у сонатама за виолину и клавир В. А. Моцарта**“ и одреде термин за одбрану рада.

Београд, 27. 11. 2014. године

КОМИСИЈА:

Људмила Поповић, редовни професор ФМУ

Ладислав Мезеи, редовни професор ФМУ

доктор уметности Катарина Радовановић Јеремић, доцент Филолошко – уметничког факултета у Крагујевцу

доктор уметности Теа Димитријевић, доцент ФМУ

доктор уметности Дејан Суботић, доцент ФМУ